

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»**

Кафедра загальної та диференціальної психології

КАЗАНЖИ М.Й.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «АДАПТАЦІЯ ТА АПРОБАЦІЯ ДІАГНОСТИЧНИХ
МЕТОДИК»**

Для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за
спеціальністю 053 Психологія

Одеса – 2024

УДК: 159.91

*Рекомендовано до друку вченою радою Університету Ушинського
(протокол №1 від 29.08.2024 р.)*

Укладач: Казанжи М.Й., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології.

Рецензенти:

Симоненко С.М. – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики практичної психології, Університет Ушинського

Бикова С. В. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, політології, психології та права, Одеська державна академія будівництва та архітектури

Казанжи М.Й. Методичні рекомендації до практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни навчальної дисципліни «Адаптація та апробація діагностичних методик». Одеса: Університет Ушинського, 2024.
33 с.

ЗМІСТ

Вступ	4
Опис навчальної дисципліни	5
Очікувані результати, важливі принципи вивчення дисципліни	6
Програма навчальної дисципліни	8
Структура навчальної дисципліни	10
Методичні рекомендації до проведення практичних занять	11
Методичні вказівки до виконання індивідуального науково-дослідного завдання	16
Критерії оцінювання	19
Рекомендовані джерела інформації	29
Термінологічний словник	31

ВСТУП

«Адаптація та апробація діагностичних методик» – це навчальна дисципліна, вивчення якої дозволяє опанувати методи, принципи та закономірності адаптації та проведення апробації психодіагностичних інструментів різних типів, перевірки їх психометричних параметрів, вироблення тестових норм, визначити діагностичну ефективність з дотриманням професійних та етичних норм.

Навчальна дисципліна **«Адаптація та апробація діагностичних методик»** є вибірковою, її опанування посилює дослідницьку підготовку здобувачів-психологів.

Мета навчальної дисципліни «Адаптація та апробація діагностичних методик» – набуття знань щодо особливостей здійснення адаптації психодіагностичних інструментів, перевірки їх психометричних параметрів, проведення апробації.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Адаптація та апробація діагностичних методик» є такі навчальні дисципліни як «Сучасні методи дослідження в психології», «Актуальні проблеми психології», «Філософія та етика наукових досліджень», «Теорії та концепції пізнання психічних явищ».

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, ОНП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Статус дисципліни: Вибіркова	
Модуль – 1	Спеціальність 053 Психологія ОНП Психологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проєкт первинного варіанту адаптації та проведення апробації психодіагностичного інструменту		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 5	Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий) Ступінь освіти: доктор філософії (PhD)	Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	4 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		58 год.	82 год.
		Індивідуальні завдання:	
		20 год.	20 год.
		Вид контролю: залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 26,7% : 73,3%

для заочної форми навчання – 6,7% : 93,3%

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ, ВАЖЛИВІ ПРИНЦИПИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

знати:

- основні вимоги до адаптації та проведення апробації психодіагностичних методик, етичні принципи правила їх застосування;
- критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи;
- теоретико-емпіричне підґрунтя релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці;
- процеси перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом;
- специфіку перевірки надійності та валідності, дискримінативності адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог;
- оснащення адаптованої методики, вироблення умов і процедури тестування;
- специфіку первинної обробки результатів тестових випробувань, форми представлення даних тестування, стандартизації тестів, їх якісної інтерпретації.

вміти:

- проводити адаптацію психодіагностичного інструменту для певної цільової групи;
- проводити адаптацію та апробацію тестів з опорою на етичні принципи дослідника, дотриманням права інтелектуальної власності;
- використовувати теоретико-емпіричні результати для визначення релевантності тестового конструкту адаптованої методики для діагностичного вимірювання на певній вибірці;
- враховувати мовні, психологічні та культурні відмінності цільових груп у процесі адаптації методики;

- перевіряти надійність, валідність, дискримінативність адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог;
- розробляти оснащення адаптованої методики, визначати умови і процедуру тестування;
- визначати процедуру обробки результатів тестових випробувань, форми представлення даних тестування;
- виробляти тестові норми, визначати якісну інтерпретацію результатів.

ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:

- сумлінно, вчасно і самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, крім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Адаптація психодіагностичної методики.

Тема 1. Передумови проведення адаптації психодіагностичної методики.

Етичні принципи адаптації та апробації психодіагностичних методик. Чек-лист проведення адаптації. Отримання необхідного дозволу від власника прав інтелектуальної власності, що стосуються тесту, перед проведенням будь-якої адаптації. Необхідність звернення до власників авторських прав за дозволом на її проведення, навіть якщо тест буде використовуватися лише з дослідницькою метою. Оцінка достатності для цільового використання тесту (або використання його результатів) співвідношення кількості збігів у визначенні та змісті конструкту, покладеного в основу тесту та виміряного тестом зі змістом завдань.

Теоретичні та емпіричні докази того, що тестовий конструкт є релевантним для цільової популяції. Обґрунтування того, що переклад/адаптація є кращим варіантом, ніж створення абсолютно нового тесту для даної цільової групи. Визначення того, що конструкту може бути узагальнений у різних культурах, мінімізація впливу будь-яких культурних та мовних відмінностей, які не мають відношення до передбачуваного використання тесту у групах населення, що становлять інтерес. Перевірка перед початком процесу адаптації того, що культурні та мовні відмінності буде враховано в адаптованій версії, для запобігання упередженості та контролю потенційної упередженості у вимірюванні.

Тема 2. Адаптація тесту: мовне оформлення.

Етапи адаптації тесту: аналіз вихідних теоретичних положень автора тесту; переклад тесту й інструкцій до нього на мову (мовний стиль) користувача, що завершується експертною оцінкою відповідності оригіналу (наприклад, зворотній переклад, back-translating). Використовувати рекомендовані схеми перекладу та обґрунтовувати їх вибір. Прямий, зворотний або синхронний переклад може бути використаний, залежно від мети адаптації, масштабу проекту, кількості залучених культур. Незалежні перекладачі (щонайменше два професіонали або дві команди) беруть участь у прямого та зворотного перекладу. Якщо тест призначений для крос-культурного використання передбачено використання одночасної/паралельної розробки кількох мовних версій.

Забезпечення того, щоб процеси перекладу та адаптації враховували мовні, психологічні та культурні відмінності цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом/ формування мультидисциплінарної команди, яка складається з професійних перекладачів, які володіють мовою оригіналу та перекладу та мають знання про відповідні культури; експертів у конструкті, що підлягає вимірюванню; експертів у відповідних культурах; експертів у залучених культур; експертів з розробки тестів (один і той самий член команди може бути експертом у більш ніж одному з цих аспектів).

Тема 3. Адаптація тесту: психометрична складова.

Перевірка надійності та валідності, дискримінативності адаптованої версії тесту, здійснювана відповідно до психометричних вимог у цільових популяціях. Підбір адекватних паралельних тестів, формування достатнього розміру вибірки. Різновиди надійності та валідності, їх перевірка адекватним діагностичним та статистичним інструментарієм, задовільність отриманих значень. Необхідно забезпечити та перевірити те, що норми є адекватними для інтерпретації результатів тестування цільової популяції. Аналіз проблем, які виникають у зв'язку з адаптацією різних видів психодіагностичних методик. Визначення артефактів, пов'язаних з мовними й соціокультурними розходженнями між національними, соціальними або віковими групами.

Змістовий модуль 2. Апробація психодіагностичних інструментів.

Тема 4. Шкали адаптованого психодіагностичного інструменту, стандартизація, тестові норми.

Оснащення адаптованої методики. Умови і процедура тестування. Первинна обробка результатів тестових випробувань. Форми представлення даних тестування. Стандартизація тестів. Процедури центрування та нормування. Оцінки первинні та оцінки шкальні. Види шкальних оцінок. Визначення тестової норми. Міри різноманітності індивідуальних оцінок досліджуваних. Середні значення вибірки. Основні параметри тестової норми. Вибірка стандартизації.

Тема 5. Якісна інтерпретація результатів тестування.

Підготовка матеріалів та інструкції для мінімізації будь-яких проблем, пов'язаних з культурою та мовою, які викликані процедурами адміністрування та способами реагування та можуть вплинути на достовірність висновків, зроблених на основі первинних даних. Інтерпретувати будь-які групові відмінності в балах, посиляючись всю відповідну доступну інформацію. Якщо порівняння балів обґрунтовується на основі аналізу інваріантності вимірювання, розглянути низку інтерпретацій міжкультурних відмінностей, беручи до уваги до уваги інформацію про культурну та мовну дистанцію. Для розуміння відмінностей у спостережуваних оцінках, роль цих змінних (наприклад, релігійність, індивідуалізм, різні тенденції у відповідях) слід врахувати роль цих змінних (наприклад, релігійність, індивідуалізм, різні тенденції у відповідях). Порівнюйте результати між групами населення лише тоді, коли встановлено рівень інваріантності шкали, за якою за якою подаються результати. Порівнюючи індивідуальні показники осіб, які належать до різних культур, та/або середні міжкультурні показники, потрібно переконатися у еквівалентності вимірювання. Перегляд норм, рекомендації до їх побудови. Варіативність тестових норм.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем												
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Адаптація психодіагностичної методики												
Тема 1. Передумови проведення адаптації психодіагностичної методики	20	4	4			12	20	2				18
Тема 2. Адаптація тесту: мовне оформлення	20	2	2			16	20					20
Тема 3. Адаптація тесту: психометрична складова	20	2	4			14	20	2				18
Разом за змістовим модулем 1	60	8	10			42	60	2	2			56
Змістовий модуль 2. Апробація психодіагностичних інструментів												
Тема 4. Шкали адаптованого психодіагностичного інструменту, стандартизація, тестові норми	20	4	4			12	20	2				18
Тема 5. Якісна інтерпретація результатів тестування	20	2	4			14	20					18
Разом за змістовим модулем 2	40	6	8			26	40	2	2			36
ІНДЗ	20				20		20				20	
Усього годин	120	14	18		20	68	120	4	4		20	92

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми та форми проведення	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Визначення передумов проведення адаптації психодіагностичної методики <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	2
2	Теоретико-емпіричне обґрунтування релевантності використання тестового конструкту цільової популяції. <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	
3	Текстове оформлення адаптації тесту. <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	
4	Перевірка надійності адаптованої методики. <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	
5	Перевірка валідності адаптованої методики. <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	2
6	Перевірка надійності створеної методики <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	
7	Проведення стандартизації, знаходження тестових норм. <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	
8	Умови і процедура тестування. Форми представлення тестових даних. <i>Форма проведення: семінар-практикум</i>	2	
9	Якісна інтерпретація результатів тестування. <i>Форма проведення: круглий стіл</i>	2	
Разом		18	4

Практичне заняття №1.

Визначення передумов проведення адаптації психодіагностичної методики

Питання для обговорення:

- 1) Етичні принципи адаптації та апробації психодіагностичних методик.
- 2) Чек-лист проведення адаптації.
- 3) Процедура отримання необхідного дозволу від автора тесту стосовно якого планується проведення адаптації.

Питання для самостійного опрацювання:

Оцінка достатності для цільового використання тесту (або використання його результатів) співвідношення кількості збігів у визначенні та змісті конструкту, покладеного в основу тесту та вимірюного тестом зі змістом завдань.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [1-2]; [1-5], [7], [11-13].

Питання для самоконтролю:

Означте етичні принципи, яких потрібно дотримуватися при адаптації та апробації психодіагностичних методик (щодо правовласників, щодо досліджуваних).

Опишіть поетапну процедуру проведення адаптації.

Практичне заняття №2.

Теоретико-емпіричне обґрунтування релевантності використання тестового конструкту цільовій популяції

Питання для обговорення:

- 1) Теоретичні та емпіричні докази того, що тестовий конструкт є релевантним для цільової популяції.
- 2) Розгляд та обґрунтування того, що адаптація є кращим варіантом, ніж створення абсолютно нового тесту для даної цільової групи.
- 3) Способи мінімізації впливу культурних/мовних відмінностей на результати використання адаптованої версії діагностичної методики.

Питання для самостійного опрацювання:

Способи перевірки до проведення адаптації врахування культурних та мовних відмінностей у адаптованій версії діагностичної методики.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [1-2], [4]; [1-5], [7], [11-13].

Питання для самоконтролю:

Яким чином можна визначити, що тестовий конструкт є релевантним для цільової популяції?

Визначте умови за яких виникає обґрунтована необхідність адаптації психодіагностичних методик.

Яким чином можна уникнути чи мінімізувати вплив відмінностей генеральної сукупності для якої розроблена методика та популяції для якої буде використовуватися адаптована версія?

Практичне заняття №3.

Текстове оформлення адаптації тесту.

Питання для обговорення:

- 1) Мовне оформлення тесту як один з етапів адаптації діагностичної методики.
- 2) Аналіз вихідних теоретичних положень тесту.
- 3) Особливості проведення перекладу діагностичної методики.

Питання для самостійного опрацювання:

Способи забезпечення врахування мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення про проведенні адаптації діагностичної методики.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [1-2]; [1-5], [7], [11-13].

Питання для самоконтролю:

Опишіть особливості проведення перекладу діагностичної методики з залученням незалежних перекладачів.

Означте обов'язкові складові, що потребують мовного оформлення тесту при адаптації діагностичної методики.

Роль експертів у різних галузях знань при проведенні апробації тесту.

Практичне заняття №4.

Перевірка надійності адаптованої методики.

Питання для обговорення:

- 1) Перевірка надійності адаптованої версії тесту.
- 2) Підбір адекватного часового проміжку для проведення тест-ретесту, формування достатнього розміру вибірки.
- 3) Різновиди надійності, що перевіряються, їх перевірка адекватним діагностичним та статистичним інструментарієм, задовільність отриманих значень.

Питання для самостійного опрацювання:

Особливості перевірки норм тестування для цільової популяції.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [1-5]; [1-5], [7], [11-13].

Питання для самоконтролю:

Назвіть різновиди надійності та способи їх перевірки при адаптації тесту.

Означте статистичні критерії та різновиди аналізу, який можна використати з метою перевірки надійності тесту.

Практичне заняття №5.

Перевірка валідності адаптованої методики.

Питання для обговорення:

- 1) Перевірка валідності адаптованої версії тесту.
- 2) Підбір адекватних паралельних тестів, формування достатнього розміру вибірки.
- 3) Різновиди валідності, що перевіряються, їх перевірка адекватним діагностичним та статистичним інструментарієм, задовільність отриманих значень.

Питання для самостійного опрацювання:

Аналіз проблем, які виникають у зв'язку з адаптацією та визначення артефактів, пов'язаних з мовними й соціокультурними розходженнями між національними, соціальними або віковими групами.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [1-5]; [1-5], [7], [11-13].

Питання для самоконтролю:

Назвіть різновиди валідності та способи їх перевірки при адаптації тесту.

Означте статистичні критерії та різновиди аналізу, який можна використати з метою перевірки валідності тесту.

Практичне заняття №6

Перевірка оснащення адаптованої методики

Питання для обговорення:

- 1) Умови і процедура тестування.
- 2) Первинна обробка результатів тестових випробувань.

Питання для самостійного опрацювання:

Форми представлення даних тестування.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [1-5]; [1-5], [7], [11-13].

Питання для самоконтролю:

Умови і процедура тестування.

Яким чином здійснюється первинна обробка результатів тестових випробувань? У яких формах можна надати отримані результати?

Практичне заняття №7

Проведення стандартизації, знаходження тестових норм.

Питання для обговорення:

- 1) Стандартизація адаптованого тесту.
- 2) Оцінки первинні та оцінки шкальні.
- 3) Визначення тестової норми.
- 4) Міри різноманітності індивідуальних оцінок досліджуваних.

Питання для самостійного опрацювання:

Формування вибірки стандартизації.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [1-5]; [1-5], [7-8], [11-14].

Питання для самоконтролю:

Яким чином проводиться стандартизація адаптованого тесту?

Як первинні оцінки переводяться у шкальні?

Яким чином визначаються тестові норми?

Практичне заняття №8

Умови і процедура тестування. Форми представлення тестових даних.

Питання для обговорення:

1) Підготовка матеріалів та інструкції для мінімізації будь-яких похибок вимірювання, пов'язаних з культурою та мовою.

2) Перегляд норм, рекомендації до їх побудови.

Питання для самостійного опрацювання:

Варіативність тестових норм.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [2-6]; [1-5], [7], [11-13].

Питання для самоконтролю:

Визначте які кроки треба зробити, щоб мінімізувати похибки вимірювання, пов'язані з культурою та мовою.

Визначте у яких випадках потрібен перегляд норм тесту та чи треба їх завжди робити при адаптації діагностичної методики.

Практичне заняття №9

Якісна інтерпретація результатів тестування.

Питання для обговорення:

1) Кількісна та якісна інтерпретація результатів тестування.

2) Врахування віросповідання, особистісних особливостей, установок на відповідь в якісній інтерпретації результатів діагностики.

Питання для самостійного опрацювання:

Інтерпретація результатів діагностики з залученням результатів досліджень інших науковців з означеної проблематики.

Рекомендації щодо виконання:

Для опрацювання питань використовувати літературні джерела: [2-6]; [2-8], [10], [11-13].

Питання для самоконтролю:

Чи змінюються індивідуальні показники осіб, які належать до різних культур, та/або середні міжкультурні показники у залежності від інструменту вимірювання. Відповідь поясніть.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ
ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ**
(узгоджується згідно дослідницьких інтересів здобувача)

№ з/п	Тематика	Кількість годин	
		денна	заочна
Проект первинного варіанту адаптації та проведення апробації психодіагностичного інструменту			
1	Завдання навчально-тренувального дослідницького характеру, тому етичні вимоги здобувач уточнює і знає, а етап узгодження з автором не здійснюється (проект має містити лише лист-узгодження). Обґрунтування конструкту психодіагностичного інструменту, переклад та адаптація індикаторів за кожною шкалою методики, яку здобувач обрав для адаптації, позначення інструкції та умов застосування. Перевірка параметрів надійності та валідності адаптованого психодіагностичного інструменту, якісна інтерпретація результатів тестування. Позначення шляхів доопрацювання даного інструменту з опорою на результати його апробації.		
Разом		20	20

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДЗ

Перший етап роботи над адаптацією психодіагностичної методики полягає у запиті правовласнику (-ам)/автору (-ам) діагностичного інструмента з запитом щодо згоди на адаптацію тесту українською мовою, важливо зауважити необхідність позначення можливості переслати адаптований текст для узгодження за бажання правовласника (-ів)/автора (-ів).

За переліком шкал визначається конструкт методики, до роботи залучаються перекладачі, психологи та ін. спеціалісти, можливо створення міждисциплінарної команди.

Перекладаються всі індикатори тесту, інструкція, стимульний матеріал тощо. Важливим є врахування культурних та мовних особливостей цільової популяції дослідження.

Після проведення пілотажного дослідження виконується аналіз завдань з метою їх відбору для кінцевої версії тесту. В ході такого аналізу визначаються наступні показники: по кожному питанню визначається частка досліджуваних, що дали відповідь, яка співпадає з ключем, та встановлюється дискримінативність питань. Для того, щоб знайти частку досліджуваних, відповідь яких співпадає з ключем, потрібно їх кількість поділити на загальну

кількість обстежуваних. Якщо отриманий коефіцієнт буде знаходитися в межах від 0,25 до 0,75, то таке питання (завдання) можна вважати ефективним. Дискримінативність питань (розрізняльна здатність) являє собою здатність окремих пунктів тесту диференціювати досліджуваних відносно «максимального» або «мінімального» результатів тесту. Її можна визначити за допомогою коефіцієнту Фергюсона. Важливим показником також є коефіцієнт кореляції питання із загальним балом тесту [3; 6; 7].

Процедури аналізу завдань тесту детально описані в літературних джерелах: [3], [4], [5].

Основними показниками ефективності тесту, які потребують обов'язкового встановлення, є надійність та валідність.

Надійність є фундаментальною характеристикою, яка вказує на точність психодіагностичних вимірів. Вона демонструє, наскільки відмінності в отриманих показниках зумовлюються справжніми відмінностями в досліджуваних властивостях, а не випадковими чинниками. Широке практичне застосування мають процедури встановлення ретестової надійності (повторне дослідження через певний час за допомогою того ж самого інструментарію), надійності взаємозамінних форм (одні й ті ж самі досліджувані тестуються спочатку за допомогою основної форми тесту, а потім – за допомогою паралельної форми), надійності еквівалентних частин тесту (розщеплення тесту, виконання досліджуваними двох його рівноцінних частин) [1].

Алгоритми визначення кожного із вказаних видів надійності можна знайти в джерелах: [2], [4], [5], [7].

Наступний параметр, який має бути визначений, – валідність тесту. Валідизація являє собою процес, за допомогою якого розробник доводить придатність висновків, які можна зробити на основі результатів тесту [6]. В загальному вигляді валідність тесту означає, що він вимірює саме ту властивість, на дослідження якої він спрямований. До основних типів валідності належать: змістова (відповідність змісту завдань тій діяльності, в якій проявляється вимірювана властивість), конструктна (ступінь репрезентації досліджуваного явища в тесті) та критеріальна (відповідність отриманих результатів певним критеріям) [1].

Опис процедур валідизації надано в літературних джерелах: [2], [3], [4], [5], [6].

Після встановлення всіх вказаних психометричних показників методики проводиться за необхідності її доопрацювання. Варто звернути увагу на те, що причинами, які знижують валідність надійність тесту, можуть бути наступні:

1. Завдання не відповідають цілям тестування.
2. Мала кількість завдань, яка не охоплює усього змісту конструкту.
3. Завдання є неоднозначними за змістом, некоректно сформульовані, у тесті містяться ключі до відповідей тощо.
4. У тесті вміщено завдання без урахування їх складності (для тестів досягнень).

5. Наявність нечітких або неповних інструкцій, що перешкоджає тестованим правильно зрозуміти, як треба працювати з тестом.
7. Суб'єктивність під час оцінювання завдань при відповіді або помилки при обчисленні балів у завданнях на вибір відповіді.
8. Не враховано час, необхідний для виконання тесту.
9. Порухення процедур проведення тестування, незадовільні умови контролю тощо.

Результат має містити всі складові якісного психодіагностичного інструменту (інструкція, стимульний матеріал, ключі, тестові норми, перевірка на надійність та валідність тощо).

Здобувач при виконанні ІНДЗ повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності, не допускати академічний плагіат та інші форми академічної недоброчесності, визначені законодавством України.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту» порушенням академічної доброчесності вважається:

академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Бали	Критерії
Практичне заняття	0	відповідь невірна/здобувач не бере участі у практичному занятті
	1	здобувач бере участь у практичному занятті, однак активність є нестабільною. Відповіді на запитання загалом неправильні/з суттєвими помилками, однак висловлюються власні міркування, наводяться приклади
	2	здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, не висловлює власних міркувань, не робить ґрунтовних висновків; пасивна участь у практичному занятті; виконуючи практичні завдання недостатньо використовує інформаційно-методичні матеріали
	3	здобувач відтворює достатню частину навчального матеріалу, у відповідях наявні помилки, висловлюються власні міркування та висновки; фрагментарна активність у практичному занятті; виконуючи практичні завдання/приймаючи участь у семінарі використовує інформаційно-методичні матеріали, хоча може допускати помилки
	4	здобувач відтворює достатню частину навчального матеріалу, у відповідях допускаються окремі неточності, висловлюються власні міркування, формулюються висновки; стабільно висока активність у практичному занятті; виконуючи практичні завдання/приймаючи участь у практичному занятті використовує інформаційно-методичні матеріали
	5	здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань, висловлює власні міркування, робить ґрунтовні висновки; стабільна висока активність в практичному занятті; виконуючи практичні завдання/приймаючи участь у практичному занятті самостійно використовує інформаційно-методичні матеріали та не допускає помилок у їх виконанні
Самостійна робота	0	робота не виконана або є плагіатом
	1	здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує допомоги викладача.

	2	здобувач самостійно логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	3	здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Контрольна робота (в тестовій формі – за кожним питанням)	0	відповідь невірна, не співпадає з правильним варіантом відповіді тесту
	1	відповідь вірна, співпадає з правильним варіантом відповіді тесту
	9	максимальна кількість балів
Індивідуальне науково-дослідне завдання (проект первинного варіанту адаптації та проведення апробації психодіагностичного інструменту) оцінювання відбувається за кожним критерієм	Проект первинного варіанту адаптації	
	Критерій 1. Оформлення тексту психодіагностичної методики (інструкція, текст, ключі)	
	0	завдання не виконано, відсутня хоча б одна з обов'язкових складових (інструкція, текст, ключі)
	1	завдання зроблене частково, наявні помилки
	2	завдання виконано у повному обсязі
	Критерій 2. Перевірка параметрів надійності.	
	0	завдання не виконано
	1	завдання зроблене частково, надійність психодіагностичної методики перевірена не у повному обсязі, наявні помилки
	2	завдання виконано у повному обсязі
	Критерій 3. Перевірка параметрів валідності.	
	0	завдання не виконано
	1	завдання зроблене частково, валідність психодіагностичної методики перевірена не у повному обсязі, наявні помилки
	2	завдання виконано у повному обсязі
	Критерій 4. Стиль наукового викладу	
	0	доповідь за результатами ІНДЗ немає /доповідь не співпадає з сутністю ІНДЗ
	1	доповідь розкриває виконане завдання, можливі певні незначні прогалини, відповіді на запитання неповні, наявні помилки
	2	доповідь у повному обсязі розкриває виконане завдання, здобувач демонструє володіння стилем наукового викладу, уміння стисло, точно відповідати на запитання, відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з

		доцільними прикладами задля доказовості й аргументованості
	Критерій 5. Використання під час доповіді засобів унаочнення та якість їх виконання.	
	0	засоби унаочнення не використано / не співвідносяться з доповіддю
	1	тема доповіді розкрита не в повній мірі, наявні прогалини у цілісності викладення матеріалі, його інформативності, неточності ілюстрування
	2	тема доповіді повністю розкрита, високий рівень інформативності, вирізняється цілісністю, ілюстративністю, повнотою розкриття теми
	0-10	Всього за ІНДЗ

Для навчальної дисципліни «Адаптація та апробація діагностичних методик» за навчальним планом передбачається підсумковий контроль у формі заліку. Кількість балів, необхідних для заліку (не менше 60), аспірант отримує під час участі у практичних заняттях, виконання усіх видів самостійної роботи та ІНДЗ.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Зараховано (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу, в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері психології. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що здобувач проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань. На високому рівні <i>знає</i> основні вимоги до адаптації та проведення апробації психодіагностичних методик, етичні принципи, правила їх застосування; критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; теоретико-емпіричне підґрунтя релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці; процеси перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних

	відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; специфіку перевірки надійності та валідності, дискримінативності адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; оснащення адаптованої методики, вироблення умов і процедури тестування; специфіку первинної обробки результатів тестових випробувань, форми представлення даних тестування, стандартизації тестів, їх якісної інтерпретації. Самостійно <i>уміє</i> проводити адаптацію та апробацію психодіагностичних методик, застосовувати етичні принципи, критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; використовувати теоретико-емпіричне підґрунтя для визначення релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці; здійснювати процеси перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; перевіряти надійність та валідність, дискримінативність адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; виробляти умови і процедуру тестування адаптованої методики; здійснювати первинну обробку результатів тестових випробувань, розробляти форми представлення даних тестування, проводити стандартизацію тестів, якісну інтерпретацію їх результатів.
Зараховано (82-89 В)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у царині адаптації та апробації діагностичних інструментів, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною. У повному обсязі <i>знає</i> основні вимоги до адаптації та проведення апробації психодіагностичних методик, етичні принципи, правила їх застосування; критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; теоретико-емпіричне підґрунтя релевантності тестового конструкту для використання на

	певній вибірці; процеси перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; специфіку перевірки надійності та валідності, дискримінативності адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; оснащення адаптованої методики, вироблення умов і процедури тестування; специфіку первинної обробки результатів тестових випробувань, форми представлення даних тестування, стандартизації тестів, їх якісної інтерпретації. Самостійно <i>уміє</i> проводити адаптацію та апробацію психодіагностичних методик, застосовувати етичні принципи, критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; використовувати теоретико-емпіричне підґрунтя для визначення релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці; здійснювати процеси перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; перевіряти надійність та валідність, дискримінативність адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; виробляти умови і процедуру тестування адаптованої методики; здійснювати первинну обробку результатів тестових випробувань, розробляти форми представлення даних тестування, проводити стандартизацію тестів, якісну інтерпретацію їх результатів.
Зараховано (74-81 С)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. На достатньому рівні <i>знає</i> основні вимоги до адаптації та проведення апробації психодіагностичних методик, етичні принципи, правила їх застосування; критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; теоретико-емпіричне підґрунтя релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці; процеси перекладу та адаптації з

	врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; специфіку перевірки надійності та валідності, дискримінативності адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; оснащення адаптованої методики, вироблення умов і процедури тестування; специфіку первинної обробки результатів тестових випробувань, форми представлення даних тестування, стандартизації тестів, їх якісної інтерпретації. <i>Уміє</i> проводити адаптацію та апробацію психодіагностичних методик, застосовувати етичні принципи, критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; використовувати теоретико-емпіричне підґрунтя для визначення релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці; здійснювати процеси перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; перевіряти надійність та валідність, дискримінативність адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; виробляти умови і процедуру тестування адаптованої методики; здійснювати первинну обробку результатів тестових випробувань, розробляти форми представлення даних тестування, проводити стандартизацію тестів, якісну інтерпретацію їх результатів
Зараховано (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача. Поверхово <i>знає</i> основні вимоги до адаптації та проведення апробації психодіагностичних методик, етичні принципи правила їх застосування; критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; теоретико-емпіричне підґрунтя релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці; процеси перекладу та адаптації з

	врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; специфіку перевірки надійності та валідності, дискримінативності адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; оснащення адаптованої методики, вироблення умов і процедури тестування; специфіку первинної обробки результатів тестових випробувань, форми представлення даних тестування, стандартизації тестів, їх якісної інтерпретації. З огріхами <i>уміє</i> проводити адаптацію та апробацію психодіагностичних методик, застосовувати етичні принципи, критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; використовувати теоретико-емпіричне підґрунтя для визначення релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці; здійснювати процеси перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; перевіряти надійність та валідність, дискримінативність адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; виробляти умови і процедуру тестування адаптованої методики; здійснювати первинну обробку результатів тестових випробувань, розробляти форми представлення даних тестування, проводити стандартизацію тестів, якісну інтерпретацію їх результатів
Зараховано (60-63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання з основ методики викладання літератури несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички міжособистісної взаємодії. Має фрагментарні <i>знання</i> основних вимог до адаптації та проведення апробації психодіагностичних методик, етичних принципів їх застосування; критеріїв для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; теоретико-емпіричного підґрунтя

	релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці; процесу перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; специфіку перевірки надійності та валідності, дискримінативності адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; оснащення адаптованої методики, вироблення умов і процедури тестування; специфіку первинної обробки результатів тестових випробувань, форми представлення даних тестування, стандартизації тестів, їх якісної інтерпретації. Зі значними огріхами <i>уміє</i> проводити адаптацію та апробацію психодіагностичних методик, застосовувати етичні принципи, критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; використовувати теоретико-емпіричне підґрунтя для визначення релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці; здійснювати процеси перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; перевіряти надійність та валідність, дискримінативність адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; виробляти умови і процедуру тестування адаптованої методики; здійснювати первинну обробку результатів тестових випробувань, розробляти форми представлення даних тестування, проводити стандартизацію тестів, якісну інтерпретацію їх результатів
Не зараховано (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. <i>Не знає</i> основні вимоги до адаптації та проведення апробації психодіагностичних методик, етичні принципи, правила їх застосування; критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; теоретико-емпіричне підґрунтя релевантності тестового

	конструкту для використання на певній вибірці; процеси перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; специфіку перевірки надійності та валідності, дискримінативності адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; оснащення адаптованої методики, вироблення умов і процедури тестування; специфіку первинної обробки результатів тестових випробувань, форми представлення даних тестування, стандартизації тестів, їх якісної інтерпретації. <i>Не уміє</i> проводити адаптацію та апробацію психодіагностичних методик, застосовувати етичні принципи, критерії для визначення необхідності перекладу/адаптації тесту чи створення нового інструменту діагностики для даної цільової групи; використовувати теоретико-емпіричне підґрунтя для визначення релевантності тестового конструкту для використання на певній вибірці; здійснювати процеси перекладу та адаптації з врахуванням мовних, психологічних та культурних відмінностей цільових груп населення через вибір експертів з відповідним досвідом; перевіряти надійність та валідність, дискримінативність адаптованої версії тесту відповідно до психометричних вимог; виробляти умови і процедуру тестування адаптованої методики; здійснювати первинну обробку результатів тестових випробувань, розробляти форми представлення даних тестування, проводити стандартизацію тестів, якісну інтерпретацію їх результатів
Не зараховано (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги навчальної дисципліни: не сформовані знання, уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни

Засоби діагностування результатів навчання

Оцінювання: усне опитування, перевірка виконання практичних завдань, проведення контрольних робіт, представлення результатів самостійної роботи, залік.

Демонстрування результатів навчання: усні відповіді, письмові роботи, представлення результатів самостійної роботи.

Розподіл балів, які отримують здобувачі за результатами поточного і підсумкового контролю (залік)

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)			ІНДЗ	Сума
Теми	Бали	Разом	0-10	0-100
Тема 1	0-16	0-90		
Тема 2	0-8			
Тема 3	0-16			
Тема 4	0-16			
Тема 5	0-16			
Контрольна робота 1	0-9			
Контрольна робота 2	0-9			

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Зараховано
82-89	B	Зараховано
74-81	C	
64-73	D	Зараховано
60-63	E	
35-59	FX	Не зараховано
0-34	F	Не зараховано

Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни «Адаптація та апробація діагностичних методик».
- Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Адаптація та апробація діагностичних методик».

Забезпечення навчання осіб з особливими освітніми потребами

Метою інклюзивного навчання в Університеті Ушинського є забезпечення рівного доступу до якісної освіти особам з особливими освітніми потребами шляхом організації їхнього навчання на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Гоцуляк Н.Є., Шпортун О.М. Методика наукових досліджень у психології: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2020. 152 с.
2. Дизайн психологічного дослідження: організація та проведення практики практичних психологів: навч.-метод. посіб. К.І.Шкарлатюк, Р.П.Федоренко, Л.І.Магдисюк. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 332 с.
3. Казанжи М., Вторнікова Ю. Україномовна адаптація комплексу методик діагностики прив'язаності особистості. *Наука і освіта*. 2022. Випуск 4. С.41-48.
4. Методика та організація наукових досліджень з психології: навчальний посібник для студентів спеціальності 053 Психологія / Укладачі: В.Й. Бочелюк, В.В.Нечипоренко, О.Л. Позднякова, Н.Є. Завацька, Ю.А. Завацький, І.Є. Жигаренко, В.Ю. Завацький. Київ: КНТ, 2024. 384 с.
5. Руська Р.В.: Теорія імовірності та математична статистика в психології: навч. посіб. Тернопіль. 2020. 112 с.
6. Столяренко О.Б., Куриця А.І. Технологія психологічних досліджень. К.: Центр учбової літератури, 2022. 162 с.

Допоміжна література

1. Громова Г.М. Інструменти вимірювання толерантності до невизначеності. Адаптація тесту «Шкала інтолерантності до невизначеності» Н.Карлетона. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2021. Вип. 47 (50). С.115-130.
2. Зубовський Д.С. Адаптація та апробація україномовної версії методики «Опитувальник посттравматичного зростання». *Psychological Journal*. 2018. №7 (17). С.121-135.
3. Казанжи М.Й. Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Математико-статистичні та інформаційно-комунікаційні технології в психологічних дослідженнях». Одеса: Університет Ушинського, 2021. 38 с.
4. Каленський А., Ямковий О. 2020. Апробація тестових завдань та аналіз їх якості для нестандартизованих тестів. *Професійна педагогіка*. 2020. Том 1. №20. С.160-166. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.160-166>
5. Коструба Н.С. Апробація методики дослідження медіарелігійності особистості. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Психологія. 2021. Том 32 (71). № 5. С.28-33.
6. Кухар Л. О., Сергієнко В. П. Конструювання тестів. Курс лекцій: навч. посіб. Луцьк, 2010. 182 с.
7. Максименко, С.Д., Кокун О.М., Тополов Є.В. Адаптація психодіагностичних методик: шкала досвіду агресивних впливів, шкала

професійної автономності та шкала професійної мобільності *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. №3(145). С.25-31.

8. Практичний посібник для розробників тестових завдань упорядковано на основі тренінгових матеріалів, рекомендацій та напрацювань експертів проекту. Упорядник: Сергій Мудрук, 2014. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/Manual_for_test_writers.pdf

9. Радчук В.М., Фесун Г.С., Канівець Т.М. Методи психологічних досліджень: навч.-метод. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2018. 200 с.

10. Савченко О.В., Лавриненко Д.Г. Шкала оптимістичного стану: адаптація методики та її психометричні показники. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Серія Психологія. Випуск 2. С.10-16.

11. Савченко О.В., Петренко В.В., Тімакова А.В. «Методика довіри / недовіри особистості до світу, до інших людей, до себе» (А.Купрейченко): україномовна адаптація, валідизація та стандартизація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Психологія. 2023. №5. С.16-27. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.5.3>

12. Туриніна О.Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с.

13. Широка А.О., Миколайчук М.І. Адаптація україномовної версії опитувальника прийняття та дії (AAQ-II) на нормативній та субклінічній групах досліджуваних. *Науковий вісник ХДУ*. Серія Психологічні науки. 2021. №3. С.101-112. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2021-3-14>

14. Hernández Ana, Hidalgo María Dolores, Hambleton Ronald K. and Gómez-Benito Juana. International Test Commission guidelines for test adaptation: A criterion checklist. *Psicothema*. 2020. Vol.32. №3. pp. 390-398. URL: <https://www.psicothema.com/pdf/4617.pdf>

Інформаційні ресурси

Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>

Бібліотека Університету Ушинського: офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адаптація тесту – комплекс заходів, що забезпечують адекватність теста в нових умовах його застосування.

Валідність – комплексна характеристика методики, що містить відомості про область досліджуваних явищ і репрезентативність діагностичної процедури щодо них.

Валідність емпірична – сукупність характеристик валідності тесту, отриманих порівняльним статистичним способом оцінювання.

Валідність змістова – один із основних типів валідності методики, що характеризує ступінь репрезентативності змісту завдань тесту вимірюваній області психічних властивостей.

Валідність конструктна – один із основних типів валідності, що відображає ступінь репрезентації досліджуваного психологічного конструкту в результатах тесту.

Валідність критеріальна – комплекс характеристик, що містить поточну та прогностичну валідність методики та відображає відповідність діагнозу та прогнозу визначеному колу критеріїв досліджуваного явища.

Валідність очевидна – уявлення про тест, сферу його застосування, результативність та прогностичну цінність, які виникають у досліджуваного чи іншої особи, що не володіє спеціальними відомостями про характер використання та цілі методики.

Валідність прогностична – інформація про те, з яким ступенем точності та обґрунтованості методика (тест) дозволяє судити про діагностовано психологічну властивість через певний час після виміру.

Вибірка – сукупність (як правило, невелика) даних, вибраних за допомогою певної процедури з генеральної сукупності. Аналізуючи вибірку, дослідник намагається встановити властивості генеральної сукупності. Основна вимога до вибірки – репрезентативність.

Внутрішня узгодженість – характеристика, що вказує на ступінь однорідності складу завдань із точки зору вимірюваної якості.

Генеральна сукупність – сукупність (як правило, великого обсягу) усіх елементів з певною властивістю. У практичних дослідженнях намагаються отримати якомога точнішу інформацію про властивості генеральної сукупності.

Генеральна сукупність завдань тесту – гіпотетична множина завдань тесту, пов'язаних загальним фактором. Кожний тест теоретично являє собою вибірку з генеральної сукупності завдань, яка є релевантною досліджуваним психологічній змінній.

Дисперсія – середнє арифметичне значення квадратів індивідуальних відхилень від середнього значення сукупності.

Дихотомічна шкала – номінальна шкала, яка складається лише з двох значень.

Дискримінативність завдань – здатність окремих пунктів (завдань) тесту диференціювати досліджуваних відносно «максимального» або «мінімального» результатів тесту.

Етичні норми психодіагностики – комплекс норм та принципів, що регламентують діяльність психолога-діагноста з метою забезпечення інтересів досліджуваного. Містять найбільш загальні правила обстеження, що попереджають невинуватене або некомпетентне використання методик психологічної діагностики, а також є кодексом професійної етики психолога, що займається психодіагностичними дослідженнями.

Завдання тесту – окремі завдання методики, що слугують у сукупності для моделювання досліджуваної діяльності, актуалізації психологічних якостей, що вивчаються, аналізу установок та відносин особистості тощо.

Квантиль – точка на числовій осі вимірної ознаки, яка ділить усю сукупність упорядкованих вимірювань на дві групи з відомим співвідношенням їх чисельності.

Квартилі – три точки – значення ознаки, які ділять упорядковану (за зростанням) множину спостережень на чотири рівні за чисельністю частини.

Кореляційний зв'язок – це взаємозалежність або узгоджена зміна ймовірнісних характеристик кількох ознак. Кореляційний зв'язок не можна вважати свідченням причинно-наслідкового зв'язку.

Критерій валідизації – безпосередня та незалежна від тесту, що валідизується, міра психічної властивості, на дослідження якої спрямована психодіагностична методика.

Критичні значення – значення, з якими порівнюється емпірична статистика для того, щоб прийняти або відхилити основну гіпотезу.

Надійність – характеристика методики, що відображає точність психодіагностичних вимірів, а також стійкість результатів тесту до дії сторонніх випадкових факторів.

Надійність за внутрішньою узгодженістю – спосіб визначення надійності, що спирається на оцінку ступеня вираженості інтеркореляційних зв'язків між завданнями, що входять до складу тесту.

Надійність паралельних форм – характеристика надійності психодіагностичної методики за допомогою взаємозамінних форм тесту. При цьому одні й ті самі досліджувані у вибірці визначення надійності обстежуються спочатку з використанням основного набору завдань, а потім – із застосуванням аналогічних додаткових наборів.

Надійність ретестова – характеристика надійності психодіагностичної методики, що одержується шляхом повторного обстеження досліджуваних за допомогою одного й того ж тесту. Надійність у цьому випадку обчислюється за відповідністю результатів першого та другого обстежень.

Надійність частин тесту – характеристика надійності психодіагностичної методики, яка отримується шляхом аналізу стійкості результатів окремих сукупностей тестових завдань чи поодиноких пунктів (завдань) тесту. Найбільш простим і поширеним способом визначення надійності частин тесту є метод розщеплення, суть якого полягає у виконанні досліджуваним завдань двох рівноцінних частин тесту. Обґрунтуванням методу є висновок про те, що при нормальному або близькому до нормально розподілу оцінок по повному тесту

виконання будь-якого випадкового набору частин тесту дасть аналогічний розподіл.

Нормальний розподіл – симетричний розподіл, в якому крайні значення зустрічаються рідко і частота поступово підвищується від крайніх до середніх значень ознаки.

Область застосування тесту – характеристика методики, що вказує на особливості контингенту досліджуваних, для яких вона призначена.

Паралельна форма тесту – варіант тесту, близький до його основної форми за критеріями валідності, надійності та іншими характеристиками, і здатний його замінити. Має на меті підвищення достовірності повторного тестування одних і тих самих досліджуваних через нетривалий час.

Пілотажне дослідження – пробне дослідження, що передує основному та проводиться з метою перевірки якості його підготовки. Основна функція – уточнення завдань та висунутих на основі теоретичного дослідження гіпотез.

Процентилі – 99 точок – значень ознаки, які ділять упорядковану (за зростанням) множину спостережень на 100 частин, рівних за чисельністю.

Психометричний парадокс – явище, що виникає при використанні особистісних опитувальників; його суть полягає в тому, що питання (твердження), що мають високий показник дискримінативності, є нестійкими щодо повторюваності результату і, навпаки, стабільність відповіді часто помічається в тих питаннях, яку мають низьку дискримінативність.

Складність завдань тесту – характеристика завдання (пункту) тесту, що відображає статистичний рівень його розв'язуваності в даній вибірці стандартизації.

Стандартизація – уніфікація, регламентація, приведення до єдиних нормативів процедури та оцінок тесту.

Стенайни – нормалізований стандартний показник на одномірній шкалі ранжування від 1 до 9.

Стени – нормалізований стандартний показник на одномірній шкалі ранжування від 1 до 10.

Таблиці очікувань – метод інтерпретації показників тесту з метою прогнозування критерію; в таблицях вказується вірогідність того, що досліджувані, які отримали деякий показник по тесту, досягнуть критеріального показника; найчастіше використовується при тестуванні результатів навчання.

Тест – фіксоване в часі випробування, призначене для встановлення кількісних (і якісних) індивідуально-психологічних відмінностей.

Тестові норми – кількісні та (або) якісні критерії оцінки результатів тесту, що дозволяють визначити рівень досягнень або ступінь виразності психологічних властивостей, які є об'єктами виміру.

Установка на відповідь – стереотипи відповідей на завдання тесту, що призводять до порушення валідності; найбільш поширені – установка на згоду та соціально схвалювані відповіді; мають найбільше значення для особистісних опитувальників.